

NAHKUREITTEN ORRET

Vuolle-Apialan sukua isästä poikaan 1700 - 1915

Risto Vuolle-Apiala

Teksti ja ulkoasu Risto Vuolle-Apiala

Julkasija Vuolle-Apialan sukuseura

Copy-right Risto Vuolle-Apiala ja

Vuolle-Apialan sukuseura

RUOTUMIES YRJÖ SIMONPOIKA TELLQVIST KOMENNETAAN RUOTSISTA HÄMEEN JALKAVÄKIRYKMENTTIIN

Nuori Ruotsin armeijan ruotumies kävelee Hämeen Härkätietä pitkin Turusta kohti Hämeenlinnaa vuonna 1724. Päällä on skoonelaisen jalkaväkirykmentin uniformu ja selässä tarvittavat varusteet sisältämä rensseli. Taskussa on Tukholman varuskunnasta saatu komennustodistus Hämeen läänin jalkaväkirykmenttiin. Hänen matkansa on alkanut Ruotsin Skoonessa sijainneesta ruotutorpasta kohti Itä-maakuntia. Syynä oli se, että Hämeen jalkaväkirykmentti oli kärsinyt suurta mieshukkaa Suuressa Pohjansodassa ja se jouduttiin järjestelemään muitten joukko-osastojen tapaan uudestaan. Varsinkin sodan lopulla Kaarle XII:n Norjan sotaretki oli ollut tuhoisa. On mahdollista että Yrjö Simonpoika oli ollut mukana 1718 Skoonesta käsin Fredrikshaldin retkellä, jossa Kaarle XII sai surmansa. Ruotsin armeija paikkasikin joukko-osastoja siirtämällä pari tuhatta miestä Ruotsista Suomen alueelle.

Yrjö Simonpojan matka Skoonesta ensin Tukholmaan tapahtui jalan ja siitä sitten sotalaivalla Turkuun. Turussa sataman kievareissa oli kulunut muutama päivä juopotellen oluen voimalla niin kauan kuin rahat riitti. Jalkamatka jatkui sitten pienessä porukassa Hämeenlinnaan rykmentin esikuntaan. Hän sai käteensä käskyn ilmoittautua majurin komppaniaan Padasjoelle. Siellä komppanian vääpeli ohjasi Yrjön Kuhmoisten Päijälään tyhjäksi jääneeseen ruotuun, vaihdatti päälle Hämeen jalkaväkirykmentin uniformun, ja antoi lisäkuormaksi musketin siihen kuuluvine ampumatarvikkeineen. Päijälään oli päivän kävelymatka metsäpalojen runtelemien maisemien poikki. Matka oli kestänyt päivää vaille kolme viikkoa Skoonesta lähdön jälkeen.

ELÄMÄ RUOTUTORPASSA KÄYNNISTYY VÄHITELLEN

Elämä pienessä ruotutorpassa oli aluksi hankalaa puuttuvan kielitaidon ja oudon ympäristön vuoksi. Viralliset asiat sujuivat helposti, sillä papit, tuomarit, upseerit ja muut virkamiehet puhuivat ruotsia. Vähitellen muutkin asiat alkoivat sujua suomenkielen taidon karttuessa ja kylän asukkaitten tullessa tutuiksi. Elämään toivat aluksi vaihtelua kirkonmäellä suoritettut aseharjoitukset ja etelässä Helsingin seudulla suoritettut linnoitustyöt ja harjoitusleirit. Kesäajan hän olikin lähes aina muualla kuin torpassa. Leirillä aika kului rauhan aikana hyvin, kunhan vain tottui vuoropäivin tarjottuihin herne- ja silakkasoppaan. Hän oli osallistunut kuninkaan johtamaan Norjan sotaretkeen, selvinnyt onnella ja pienillä paleltumilla paluumatkan vaikeuksista. Tältä pohjalta hänellä ei ollut vaikeuksia selvitä ruotumiehen eteen tulevista tehtävistä ja velvollisuuksista. Ainoa hankaluus oli kaikkialla näkyvä köyhyys. Suureen Pohjansotaan liittyneen isonvihan aikana 1710 - 1721 maassa mellastaneet venäläiset sotilaat olivat ryöstäneet kaiken, minkä olivat saaneet irti. Myös taloja oli poltettu ja kotieläimet tapettu lähes kokonaan maaseudulla ja kylissä.

Muutaman vuoden päästä Yrjö Simonpoika tapasi samalta kylältä kotoisin olevan Maria Heikintyttären. Häät vietettiin ja ensimmäinen poika Heikki Yrjönpoika syntyi kesällä 1730. Armeijasta eläkkeelle jäätyään Yrjö siirtyi perheensä kanssa torppariksi pienestä yhden huoneen sotilastorpasta. Isä Yrjö Simonpoika Tellqvist kuoli vuosien 1740- 1747 välisenä aikana. Hänen vaimonsa Maria kuoli 1765 pistoksiin.

Kuva RV-A

Vasemmalla Albert Edelfeltin romanttinen maalaus ruutusotilaasta vaimoineen. Oikealla sotilastorppa. Sotilastorppia ylläpitivät ruotuun määrätty lähiympäristön talot. Torpan koko ja malli oli valtion jo 1600-luvulla määräämä. Se käsitti pienen eteisen ja noin 4m x 4m suuruisen tuvan sekä aitan, navetan, ladon, kaalimaan sekä puoli tynnyrinalaa peltoa viljeltäväksi. Valtio maksoi ruotumiehelle kuuden taalarin suuruista vuosipalkkaa sekä ilmaisen uniformun aseineen. Kuvassa sotilastorppa Stundarsin museosta.

HEIKKI YRJÖNPOIKA RYHTYY TEKEMÄÄN SALPIETARIA

Yrjö Simonpoika Tellqvistin poika Heikki Yrjönpoika Tellqvist jatkoi jo vuonna 1747 isä Yrjön kuoltua vanhempiensa torpan pitoa Päijälässä. Hän tapaa Helena Mikontytär Leissalan Lästilästä ja menee naimisiin hänen kanssaan vuonna 1755. Heikistä tulee monitaitoinen, sillä hän on torppari, pitäjän räätäli ja salpietarin keittäjä. Varsinkin salpietarin keitto tuotti varsin hyvin. Sitä tarvitsi armeija suuria määriä ruudin tekoon. Salpietaria uutettiin lannasta, mullasta ja tuhkasta tehdystä sekoituksesta erikoisissa salpietariladoissa. Uutettu neste koottiin ja keitettiin saunan pisteporstuassa olevassa padassa kuivaksi. Pohjalle jäi kiteistä salpietaria. Simoa voidaankin pitää suvun yrittäjäperinteen alkuisänä. Käsityöläiselle tyypillisenä toimenpiteenä hän muuttaa nimensä Saxliniksi. Heille syntyy vuonna 1763 poika, joka sai nimekseen Juho Heikinpoika Saxlin. Isä Heikki kuolee keuhkotautiin eli tuberkuloosiin vuonna 1798.

Vanhin poika Juho jatkaa torpan pitoa edelleen vanhempiensa jälkeen Kuhmoisten Päijälässä, kunnes muuttaa Kuhmoisten Rauhalahden kinkeripiiriin avioiduttuaan Liisa Juhontytär Leppäjärven kanssa 1788. Liisa Juhontytär oli kotoisin Valkealan

kinkeripiiristä. Koska Juhoa ei miellytä ruotsinkielinen Saxlin nimi, hän menee kirkkoheran puheille ja saa uudeksi nimekseen Pitkäjärvi asuinpaikkansa mukaan. Perheeseen syntyy ajan tavan mukaan useita lapsia, mutta vuonna 1801 syntyy poika Emanuel Juhonpoika, jonka elämän tapahtumista onkin sitten säilynyt enemmän tietoa jälkipolville.

Seitsemänvuotias Emanuel Juhonpoika Pitkäjärvi istuu kivellä kärrytien varrella Kuhmoisten Pyhälahden kinkeripiirissä Rasin kylän Pitkjärvellä. Vieressä on tien yli rakennettu portti. Niitä oli virstan välein, koska karjaa laidunnettiin aidatuilla metsäalueilla. Emanuelin toiveissa oli saada muutama äyri portin avauksesta ohikulkijoilta. Eletään syksyä vuonna 1807. Silloin maassa valmistauduttiin sotaan Ruotsin ja Venäjän välillä. Emanuel oli kuullut kotona asiasta, mutta asia tuntui hyvin kaukaiselta täällä erämaitten liepeillä hiljaisen pihan kautta kulkeneen kärrytien varrella. Kenelläkään ei ollut aavistustakaan siitä, että Napoleon ja Venäjän keisari Aleksanteri I olivat päättäneet Tilsitin sopimuksen mukaan antaa maantieteen opetusta Ruotsin kuninkaalle Kustaa IV:lle juuri Suomen maaperällä.

Saxlinien torppa Pitkäjärvi oli todennäköisesti tämän kuvan tapainen pihapiiri. Rakennusten katot oli tehty tuohilevyistä, joitten päällä oli painopuita. Pihassa oli muita apurakennuksia sekä latoja. Sisällä pirtin oven pielessä oli talvella paikka hevoselle, joka pystyi kulkemaan ovesta sisään ja ulos omatoimisesti ilman ihmisten apua. Valok. Lauri Kuusanmäki.

SUOMEN SOTA 1808 ALKAA

Kärrytien varrella syntyi kuitenkin totutusta aivan erilainen odottamaton tapahtuma. Tietä pitkin tuli muutama ratsastaja kovaa vauhtia. Emanuel ehti tuskin avata portin, kun tien täydeltä alkoi tulla ensin harmaissa Ruotsin armeijan uniformuissa ratsuväkeä ja niitten perässä marssi muutaman tiiman ajan väsynyttä ja kuraista jalkaväkeä. Emanuel kuuli ensi kertaa elämässään outoja kieliä, kuten ranskaa ja ruotsia. Niitten joukosta erottui myös oudolla tavalla puhuttua murteellista suomen kieltä, varsinkin jalan kulkevien rivimiesten keskuudesta. Joukkojen loppupäässä tuli kahden hevosien vetämiä nelipyöräisiä vankkureita, joissa oli kaikenlaista tavaraa

tykeistä heinäkuormiin. Sotajoukko marssi länteen kohti Länkipohjaa ja hävisi vähitellen näkyvistä. Portille kerääntyneen talonväen piirissä vallitsi jälleen hiljaisuus ja ihmettely siitä, miksi joukot eivät ole marssilla vihollista vastaan itää kohti.

VENÄJÄN TSAARISTA TULEE UUSI HALLITSIJA

Syksy tuli tavalliseen tapaan. Luminietokset kasvoivat ja Pitkäjärven torpassa valmistauduttiin talven edellyttämiin toimiin. Joulu meni ohitse ja tammikuussa kuultiin postinkuljettajilta, että venäläiset joukot olivat Viipurin kimpussa ja myös etenivät kohti Savoa. Talon tuvassa ihmeteltiin, missä ovat Ruotsin armeijan pääosin suomalaisista ruotumiehistä kootut joukot. Vasta maaliskuussa kuultiin, että ne on koottu pitkän perääntymisen jälkeen Pohjanmaalle ja Kuopion seuduille.

Rasin kylän talvitielelle ilmestyi eräänä päivänä ratsastaen pieni punatakkinen venäläinen kasakkapartio korkeissa karvahatuissaan. Tämä tapahtui niin äkkiä, että kukaan ei ehtinyt pakoon. Talonväki pelästyi, mutta rauhoittui sitten, kun vieraat asettuivat rauhallisesti talon tupaan yöksi. Ainoa hankaluus oli kasakoitten runsas vodkan juonti, kiinnostus talon naisväkeä kohtaan ja omavaltainen heinien otto ladosta hevosille. Kasakoitten käyntiin oli syynä se, että Ouninpohjassa oli ryöstetty venäläinen huolto-osasto. Tekijöiksi epäiltiin myös paikallista väestöä vaikka tekijöinä oli todellisuudessa Ruotsin armeijan järjestämä sissiosasto.

Venäläiset jatkoivat kuitenkin matkaa heti seuraavana päivänä kohti luodetta. Tilannetta rauhoitti sekin, että seuraavina päivinä pitäjän vallesmanni ja kirkkoherra ilmoittivat venäläisten kohtelevan hyvin niitä, jotka eivät asetu vastarintaan. Rasin kylällä alkoi yli sata vuotta kestänyt venäläinen aikakausi. Varsinaiset sotatoimet saman vuoden aikana eivät näkyneet kylän alueella. Vasta rauhanteon jälkeen vuoden 1809 aikana alkoi sodassa olleita ruotumiehiä palailla Ruotsista tai sotavankeudesta kotiinsa Kuhmoisiin ja Jämsän seudulle.

ELÄMÄ PITKÄJÄRVEN SAVUPIRTISSÄ OLI YKSINKERTAISTA JA SAVUISTA.

Kotitalo oli pieni harmaa hirsirakennus, jossa oli pirtti ja väliporstuan takana yksi lämmittämätön kylmä sivutupa eli kööki. Päivä alkoi aamulla noin kello 6 aikaan. Silloin syötiin aamuruoka ja sen yhteydessä kaikki aikuiset joivat reilun viinaryypyn. Seuraavaksi miehet ja naiset täyttivät itse viljellyllä tupakalla väärävarsipiiput. Aamutoimina lämmityksen ohella oli karjan hoito. Lehmät, vuohet, lampaat ja sika vaativat oman huolenpitonsa. Pirtti oli savutupa, jota lämmitettiin talviaikaan aina aamupäivisin. Silloin savuraja sisällä oli noin metrin korkeudella. Pienet lapset ja vanhukset olivat makuullaan lattialla peittojen alla lämmityksen ajan ja aikuiset ulkotöissä tai saunassa. Lämmityksen jälkeen savu hälveni kattolakeisen kautta vähitellen ja pirttiin voitiin palata normaalien kotiaskareitten pariin.

Tässä yhteydessä on huomattava, että myös kotieläimiä, kuten hevosta ja pieniä porsaita pidettiin pirtissä oven viereisessä karsinaksi kutsutussa kohdassa.

Multipenkkilattian alla olevassa tilassa pidettiin kanoja. Pihapiirissä oli lisäksi pieni kahden lehmän navetta sekä lammaskatos. Sauna oli monikäyttöinen savusauna, jossa oli laude, viljankuivausorret sekä mallasparvi hämäläiseen tapaan korkealla. Kiuas oli ladottu pellon reunoilta kerätyistä luonnonkivistä. Saunan edessä oli riukurakenteinen pisteporstua ja siinä vesipata kivien päällä. Saunan katto oli tehty tuohista ja sidottu paikalleen pitkien riukujen avulla. Leipien paistamista varten kesäaikaan oli käytössä katettu luonnonkivistä savella muurattu ulkouuni.

EMANUELIN TYÖURA ALKAA VARHAIN.

Emanuel kasvoi isossa sisarparvessa ja pääsi naapuritalon rengiksi jo 13-vuotiaana muutaman ruplan vuosipalkalla. Työhön kuuluivat aluksi talvella pitkät työpäivät havujen hakkuusta talon ja saunan lämmitykseen. Kesällä työt käsittivät maatalouteen ja karjanhoitoon liittyviä tehtäviä. Niistä mieluisimpia olivat paimenpojan työ lehmiä metsissä laidunnettaessa. Ikävimpiä töitä torpassa olivat kaskien poltot, sillä ne olivat kuumia ja nokisia töitä. Niihin osallistuivat kaikki ne perheen jäsenet, jotka vain työhön kykenivät. Kaskia tarvittiin, sillä torpassa oli peltoa vain yksi tynnyrinala eli puoli hehtaaria. Kaskista tulikin yli puolet torpan viljasadosta. Samaan aikaan maapäärynän eli perunan viljely yleistyi ja alkoi korvata kaskinauriitten käyttöä. Tätä arkista työntekoa katkaisivat vain kirkossa käynnit, naapuritalojen talkootapahtumat ja muutamat työstä vapaat uskonnolliset juhlapäivät.

KAUPPAMATKAT TURKUUN KATKAISIVAT PITKÄN TALVIKAUDEN

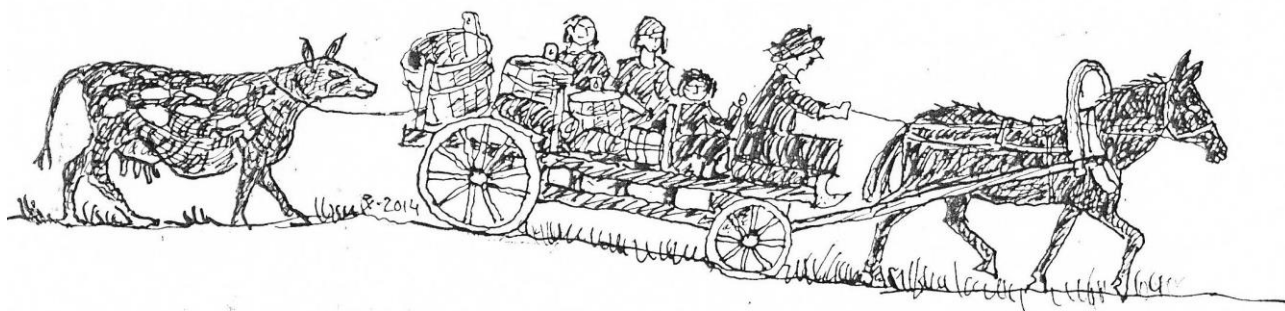
Talven kauppamatkat Turkuun olivat tärkeitä tapahtumia. Ne tapahtuivat maaliskuulla hyvien rekikelien aikaan. Rasin kylän miehiä liittyi Jämsästä lähteneitten joukkoon Längelmäellä. Tähän joukkoon kuului myös Emanuelin isä ja joku muukin mies Pitkäjärven talosta. Näin vähitellen syntyi pitkä jono hevoskuormia, jotka Tampereen seudun kautta vaelsivat kohti Turkua. Yöpymiset tapahtuivat kastikievareissa matkan varrella.

Kuormissa oli mm. viljaa, riistaa, turkiksia, kapahaukia, voita, humalia, pellavia ja kankaita myyntiä varten. Monella isännällä oli Turussa luottokauppias jonka kanssa käytiin kauppaa joka vuosi. Matka yhteen suuntaan kesti lähes viikon. Perillä Turussa kaupankäynnin ohessa elämä meni välillä kapakoissa viinan voimalla hiukan hulinaksi. Moni palasikin matkalta kotiin varsin vähissä varoissa, jopa ilman hevosta toisten kyydissä. Onnekkaimpien kuormissa tuli kotiin koruja, viinaa, silkkihuiveja, uskonnollisia kirjoja, kahvia, sokeria, suolaa jne. Koska kyseessä oli noin kaksi viikkoa kestänyt matka, ei kommelluksilta monikaan säästynyt.

KARVARIN AMMATTI ALKAA KIINNOSTAA EMANUELIA

Siihen aikaan lähes kaikissa taloissa teurastettiin tarvittaessa eläimiä. Niitten nahat parkittiin usein kotipiirissä itse, sillä nahkan tarve oli suuri kaikissa talouksissa. Tämä asia alkoi kiinnostaa Emanuelia ja hän seurasi tarkasti miten tämä kaikki tapahtui. Samoin hän kävi joskus myös ammattimaisten karvaismestarien luona tutkimassa, mitä niitten saaveissa oli liukenemassa. Erityisesti häntä ilahduttivat erikoisten valmiitten nahkojen, kuten kiiltäväksi saatujen pintojen valmistaminen. Pajujen kuorinta oli jo tuttua työtä, sillä pajunparkkia tarvittiin nahkojen valmistuksessa. Tätä tapahtui, vaikka vain kallis tammiparkki oli sallittua. Samoin selvisi se, että valmistuksen alkuvaiheessa nahat suolattiin, sitten karvojen poisto tapahtui järvessä ja kalkkivedessä liottamalla. Lopullinen parkitseminen tapahtui koivuntuhkalla ja parkkitynnyrissä liottamalla parin kuukauden ajan. Ajatus omasta ammattiurasta virisi täten vähitellen.

Pitkäjärven pohjoispään toisella puolella oli Naarajärvellä Ounin kylässä torppa, jonka suuressa sisarusparvessa oli Emanuelia paria vuotta nuorempi tytär nimeltään Leena Simontytär. Nämä nuoret tapasivat toisensa silloin tällöin kirkon mäellä sunnuntaisin ja joskus myös talkoitten yhteydessä. Tultuaan aikuiseen ikään Emanuel ryhtyi torppariksi isänsä jälkeen ja siinä ohessa harjoittamaan nahkurin ammattia. Työtä riitti sillä nämä toimet oli tehtävä muitten torpan sopimuksen mukaisten töitten ja velvotteiden lisäksi. Tätä jatkui vuoteen 1827, jolloin hänet vihittiin ennestään tutun Leena Simontyttären kanssa. Tällöin Emanuel otti sukunimekseen Långström, koska hän halusi ammattilaisena erottua tavanomaisesta Pitkäjärvi nimityksestään sekä isänsä Saxlinin sukunimestä. Tästä alkoi sitten heidän elämässään uusi mielenkiintoinen vaihe. He irtisanoivat torpan sopimuksen ja lähtivät etsimään parempia uusia mahdollisuuksia, koska kyseisellä syrjäisellä paikalla nahkurin ammatti ei antanut riittävästi toimeentuloa.

MATKA IITIN VUOLENKOSKELLE KESTI MONTA VUOTTA

Matka suuntautui Keuruulle Jämsän Seppolan ja Koskenpäällystä kautta huonoja kuoppaisia kärryiteitä pitkin. Hevonen veti suurta nelipyöräistä vankkuria, jossa pääosan kuormasta muodostivat nahkojen valmistuksessa tarvittavat tynnyrit ja saavit. Lehmä tuli perään kiinnitetyssä narussa. Keuruulla keskustan tuntumassa vuokrattiin mäkitupa ja aloitettiin nahkojen valmistus. Samalla käytiin kirjautumassa kirkkoherran pappilassa seurakunnan jäseniksi. Vastaanotto kirkkoherra Esaias Wegeliuksen luona oli viileä, sillä seurakunnan maine oli huono varsinkin varkauksien, juopottelun ja äpärelästen suuren määrän vuoksi. Tulijoihin suhtauduttiinkin tästä syystä epäillen. Kuulustelussa Emanuel ja vaimo joutuivat selittämään juurta jaksan, miksi olivat tulleet ja millaisia olivat heidän elämäntapansa.

Keuruulla syntyi 1828 John eli Juho Emanuelinpoika. Elämä jatkui vuoteen 1832, jolloin perheeseen syntyi toinen poika Erland. Samalla muutettiin Kuoreveden Vähäsalmelle. Erland kuoli kuitenkin samana vuonna hinkuyskään. Vuonna 1833 syntyi perheeseen jälleen poika, joka sai kasteessa arvokkaan nimen Kaarle Kustaa. Tämä poika kasvoi ja kehittyi normaalisti, mutta kuoli yllättäen hermokuumeeseen 3-vuotiaana. Masentuneet vanhemmat päättivät muuttaa edelleen, ensin Sysmään ja sitten Heinolaan, joissa kussakin viivytettiin pari vuotta. Heinolassa syntyi perheeseen tytär Venla Henriikka. Vuosi oli 1840. Nahkurin ammatti ei kannattanut edelleenkään mainituilla seuduilla riittävästi, ja taas oli muutto edessä. Tällä kertaa tultiin Iitin Vuolenkoskelle. Siellä oli vapautunut Pietilän talossa torppa ja siihen asettui Emanuelin perhe kahden elossa olevan lapsensa kanssa vuonna 1841. Täällä elämä pääsi alkuun ja vuonna 1842 perhe kasvoi yhdellä pojalla, joka sai nimekseen Gustav Adolf komeasti entisen Ruotsin kuninkaan mukaan.

ELÄMÄ VAKIINTUU VUOLENKOSKELLA HETKEKSI

1840-luku oli Suomen Suurruhtinaskunnassa rauhallista aikaa. Tuhoisat Ruotsin ja Venäjän väliset sodat olivat vain muistoissa, kansa luotti rauhantilaan ja itsenäinen asema suuressa Venäjän valtakunnassa antoi monia mahdollisuuksia tulla toimeen. Niinpä myös Iitissä Emanuelin perhe teki torpan sopimuksen mukaiset Pietilän taloon kuuluneet päivätyöt ja jalkinenahkojen toimitukset ilman vaikeuksia. Juhostakin alkoi olla suurta apua, sillä 15-vuotias poika oli jo ehtinyt oppia monia talonpitoon ja nahkurintyöhön kuuluvia taitoja. Samoin hänen työpanoksensa kelpasi Pietilän päivätöihin ja tilapäisiin rengin töihin naapurien pelloilla.

Emanuelin perheen torppa Iitissä oli varustettu jo ikkunoilla. Savu-uuni muutettiin ajan virtausten mukaan savupiipulla varustetuksi leivinuuniksi, johon liittyi myös takkapiisi. Katto oli edelleen tuohta, mutta suunnitteilla oli sen muuttaminen lautakatoksi. Savupiiritti siirtyi historiaan, sisätilat valkaistiin kartanoitten tapaan. Samalla myös eläimet saivat omat navetat ja tallit. Ongelmana varsinkin talviaikaan oli se, että haisevia parkitusvaiheessa olevia nahkasaaveja piti tuoda sisään taloon jäätymisen estämiseksi.

EMANUEL SAIRASTUU JA KUOLEE

Vuoden 1846 alusta alkaen Emanuel alkoi laihtua ja tulla huonovointiseksi. Jäsenten särkyjä oli jatkuvasti ja kuumetta myös ajoittain. Punaisia läikkiä alkoi tulla iholle. Tilanne paheni keväällä siinä määrin että työnteko ei ollut enää mahdollista. Lääkäri tunnisti taudin, mutta hänelläkään ei ollut tehokasta keinoa vastustaa sairautta. Emanuel kuoli 21.7.1846 kirkonkirjojen mukaan hermokuumeeseen eli lavantautiin. Hänet haudattiin Iitin hautausmaalle vaatimattomin menoin ja haudalle pystytettiin naapurien toimesta puuristi.

Leena Simontyttärelle jäi tällöin huollettavaksi kolme lasta, joista Juho oli tuolloin 18-vuotias, Venla Henriikka 6-vuotias ja Gustav Adolf 4-vuotias. Torpanpitoon ei enää pystytty tällä joukolla eikä myöskään nahkurin töihin. Nahkurin saaveista osa, keskeneräiset työt sekä kotieläimet myytiin. Torpan sopimus irtisanottiin ja päätettiin lähteä sukulaisten luokse Jämsään Pitkäjärvelle. Tässä oli suuri apu hevosesta, jota ei myyty muitten eläinten kanssa. Nelipyöräisissä vankkureissa olivat välttämättömät elämiseen tarvittavat tavarat. Hevoselle ei otettu mukaan heiniä, sillä tienvarsilta löytyi kesäaikana riittävästi syötävää.

MATKA TAKAISIN KOHTI KUHMOISTA ALKAA

Matka suuntautui aluksi kohti Heinolaa ja sitten kohti Vääksyä. Vääksyn Anianpellosta kulki purjealuksia juuri perustettuun Jyväskylän kaupunkiin asti. Ne poikkeilivat matkalla satamiin ihmisiä ja tavaraa kuljettaessaan. Vääksyssä kyseltiin hintoja koko kuormasta Kuhmoisten kirkolle tai Pihlajakoskelle. Summat olivat liian suuria ja niinpä päätökseksi tuli matkan jatkaminen maanteitä myöten kohti Kuhmoista Padasjoen kautta. Matka kesti muutamia päiviä ja perille tultiin Emanuelin veljen isännöimään torppaan yllättäen. Vastaanotto oli kuitenkin suopea, kun saatiin tietää, mitä oli tapahtunut. Leena Simontyttären joukko asettui asumaan tupaan. Juho ja Leena osallistuivat talonpitoon voimiensa mukaan. Tämä elämänmuoto ei voinut jatkua pitkään, koska Pitkäjärven torpassa oli ennestään suuri perhe. Ahtaus alkoi käydä vähitellen kaikkien hermoille. Rahastakin oli pulaa koko ajan.

Leena Simontytär hankki muuttokirjat Kuhmoisten seurakunnasta ja muutti Jämsään. Poika Juho päätti jo vuonna 1849 lähteä omille teilleen Pitkäjärveltä kohti Längelmäkeä. Hänet vihittiin siellä 1851 Heta Leena Vilhelmintyttären kanssa. Sen jälkeen heidän tiensä vei Vinkiän sahalle, Mäntän sahalle ja Ruovedelle Pekkalan sahalle. Sahatyömiehenä Juho ehti toimia siellä kuolemaansa asti 1889. Lapsia perheeseen syntyi kahdeksan. Näistä kuoli nuorena neljä.

Leenalla oli mukana vielä kaksi lasta Venla Henriikka ja Gustav Adolf, kun hän lähti jalan kohti Jämsää. Hän kirjoittautui seurakuntaan ja alkoi etsiä työpaikkaa, jossa voisi tulla toimeen. Mahdollisuudet olivat vähäisiä siihen aikaan. Ainoaksi mahdollisuudeksi jäi pestautuminen johonkin taloon piiaksi. Lasten takia hän joutui muuttamaan talosta toiseen vuosien mittaan päätyen lopuksi Alhojärvelle.

GUSTAV ADOLF ALOITTAA TYÖNTEON HYVIN NUORENA

Kustaa pääsi jo varhain 9-vuotiaana paimenpojaksi Alhon kylällä olevaan Virkajärven taloon. Siellä oli nuoren paimenpojan ja sittemmin rengin päivät työteliäitä ja pitkiä. Jokaisen työpäivän katkaisivat kuitenkin usean kerran isännän johtamat hartaushetket. Ne suoritettiin polvirukouksina ja virsiä veisaten. Isäntä oli perehtynyt itäsuomalaisen Liperissä toimineen papin Henrik Renqvistin laatimiin kirjoihin ja käynyt Renqvistin seuraajien järjestämissä hartaustilaisuuksissa. Tämän herännäisyyden perustana olivat väsymätön hartaudenharjoitus, polvirukoukset, ehdoton raittius ja hengellisen kirjallisuuden lukeminen. Erityinen merkitys oli kirjalla ”Viinan kirus”, sillä kotipolttoisen viinan käyttö oli siihen aikaan tavallisen kansan keskuudessa erittäin laajaa. Raittius olikin myöhemmin Kustaan perheessä ehdoton sääntö.

Kun kylään tuli kiertokoulua pitämään invalidi ruotusotilas Matti Juhonpoika Rehn, oli oppilaitten joukossa Virkajärven isännän lähettämänä talon lasten joukossa myös älykkääksi arvioitu Kustaa. Koulupäivät olivat raskaita, sillä ne alkoivat pitkän koulumatkan jälkeen aamulla seitsemältä virrenveisuulla ja ruokataukoa lukuun ottamatta harjoitukset jatkuivat ilman välitunteja illalla kahdeksaan asti. Opetus oli kuorossa tapahtuvaa kirjainten opettelua ja katekismuksen ulkoa lukua. Kuri oli kova, rikkeistä tuli helposti tukkapöllyä ja luunappeja. Kovin rangaistus oli halkaistujen pajukeppien asettaminen nenään ja korvalehtiin pyykkipoikien tapaan.

Vaihtelua tähän koulunkäyntiin toi silloin tällöin opettajan taipumus viinan juontiin. Päivän mittaan saattoi tulla joku tuttava käymään viinapullo mukana. Koulupäivä saattoi tällöin päättyä siten, että opettaja sammui tuvan penkille. Oppilaat pääsivät kotiin, kun koulua vuokralla pitävän talon isäntä katsoi opetuksen päättyneen siltä päivältä. Osa oppilaista oppi lukemaan auttavasti, mutta kirjoitustaitoa tuskin kukaan. Kahtena vuotena tämä koulunkäynti kesti kaksi viikkoa kerrallaan ja siltä pohjalta kukin lähti omalle uralleen. Sen jälkeen seurakunnan kirkkoherra edellytti, että kristinopin tiedot olivat riittäviä kullakin. Niitä sitten tarkistettiin lukusilla ja kirkon rippitilaisuuksissa.

RÄÄTÄLINOPINNOT ALKAVAT HELLSTENIN VERSTAASSA.

Vuonna 1857 Gustav Adolf pääsi viisitoistavuotiaana onnekkaisesti räätäli Hellstenin oppipojaksi. Oltuaan kolme vuotta Hellstenin räätälinverstaassa ja tehtyään räätälintyötä itsenäisesti sen jälkeen muutaman vuoden, hän sai 1860-luvun alussa pitäjänräätälin oikeudet. Hän harjoitti räätälin ammattia Yijälän talosta vuokraamissaan tiloissa. (Talo sijaitsee Himosta vastapäätä järven rannalla). Tämän ammatin perustana oli se, että Jämsässä oli paljon valtion virkamiehiä, säätyläisiä ja varakkaita suuria taloja. Kysyntää laadukkaille vaatteille riitti. Hänet tunnettiinkin ”Yijälän räätälin” nimikkeellä. Räätälin ammattia helpotti tuohon aikaan se, että ensimmäiset alkeelliset ompelukoneet tulivat markkinoille. Suurin osa työstä jouduttiin kuitenkin tekemään edelleen käsin.

Sisar Venla Henriikka, joka oli ollut piikana eri taloissa Jämsässä, muutti 1858 aikoihin Tampereelle työhön Finlaysonin verkatehtaalle. Hän muutti nimensä Löfströmiksi. Hän oli naimaton, mutta hänellä oli kaksi lasta. Näistä poika Kaarle Venlanpoika kuoli lapsena 1867. Tytär Auroora Venlantytär eli Aura, joka syntyi vuonna 1874, meni naimisiin kivityömies Kalle Einon kanssa. Lapsia heille syntyi viisi vuosina 1901 – 1910. Näistä kaksi tytärtä kuoli nuorena noin 20 vuotiaana, kaksi poikaa jäi Tampereelle ja yksi poika ”hävisi” Pieksämäelle. Aura oli tästä sukuhaarasta ainoa, joka piti yhteyttä myöhemmin Jämsän serkkuun Aura Vuolle-

Apialaan aina 1920- luvulle asti. Jostain syystä tämä Tampereen sukuhaara jäi muille sisaruksille vieraaksi.

GUSTAV ADOLF VAIHTAA AMMATTINSA KARVARIKSI JA ALKAA KÄYTTÄÄ KUSTAA LINDEMAN NIMEÄ

Räätälin ammatti ei kuitenkaan tyydyttänyt Kustaa Adolfia, joka oli ottanut nimekseen Lindeman. Räätälinä toimiminen silloin oli sidottu yhteen paikkaan. Toiminnan laajentaminen sekä kehittäminen oli erittäin vaikeaa johtuen työn käsityövaltaisuudesta. Lisäksi on huomattava, että Jämsän silloisessa suuressa pitäjässä toimi samaan aikaan lähes 40 keskenään kilpailevaa räätäliä. Hän haki kuvernöörin toimistosta Hämeenlinnasta vapautusta pitäjänräätälin toimesta ja haki saman tien vuonna 1867 oikeutta harjoittaa ”karvaismestarin” eli nahkurin ammattia. Päätöstä ryhtyä nahkuriksi auttoi esimerkiksi se, että pakollinen tammiparkin käyttö nahnan valmistuksessa kumottiin vuonna 1859. Tällöin tämä kallis materiaali voitiin korvata paikallisesti saatavalla pajunkuoriparkilla. Hänen mielenkiintonsa palasi täten isänsä ammattiin ja myös uusiin mahdollisuuksiin Jämsän ja Korpilahden suurissa tuomiokunnissa. Tähän ammattiin häntä oli opastanut myös aikanaan oma äiti, joka jo litissä oli joutunut mukaan miehensä Emanuelin nahkurintyöhön. Kustaan äiti Leena Simontytär asui Alhojärvellä tehden töitä eri taloissa. Hänen yksinäiseen elämänmuotoonsa tuli muutos, kun hän tapasi Herman Erkinpoika Katajamäen. Heidät vihittiin vuonna 1853. Leena oli vihittäessä 47-vuotias ja Herman kahta vuotta vanhempi. Tämä avioliitto kesti 15 vuotta. Äiti asui kuolemaansa asti niin lähellä, että saattoi olla usein mukana nahkurin töitä kehiteltäessä Kustaan uudella verstaalla.

ELINKEINOT KEHITTYVÄT JÄMSÄSSÄ

Vuonna 1863 Jämsässä pidettiin ensimmäiset ja suuret maatalousnäyttelyt. Niitten puhujina oli asiantuntijoita Turusta ja Helsingistä. Ruotsiksi pidetyt esitelmät tulkattiin suomeksi. Näyttelyyn kuului myös työnäytöksiä, auraskilpailuja ja kone-esittelyitä. Suuren huomion saivat uudenaikaiset rauta-aurat, ayshire- lehmät ja erilaiset käsityöosastot. Ei ole mahdotonta, että myös Kustaan räätälinverstaas oli jollain tavoin edustettuna siellä.

Vuoden 1866 alussa tiedotettiin kirkossa, että Päijänteelle oli tullut uusi aikaisemman epäsäännöllisesti kulkeneen Suomi-nimisen laivan jälkeen suuri höyryllä kulkeva siipirataslaiva Lahtis. Kun saatiin selvää, milloin se oli kulussa ensi kerran, kerääntyivät kaikki kynnelle kykenevät Patajoen suun laivasillalle tätä ihmettä katsomaan. Ahtaaseen Jämsänjoen väylään laiva ei tuolloin vielä uskaltautunut tulla. Jämsän kesäiset liikenneolot saivatkin tällöin aivan uudet ulottuvuudet, sillä säännöllisen laivaliikenteen avulla saatiin yhteydet Etelä-Suomessa rakenteilla olleisiin rautateihin. Tämä seikka toi hyvät yhteydet varsinkin Helsinkiin ja Pietariin, jotka olivat edellytyksenä myös Kustaan nahkayrityksen kehittymiselle.

NÄLKÄVUODET TAPPOIVAT TUHANSIA IHMISIÄ

Vuodet 1866 – 1868 olivat Suomessa suuria nälkävuosia. Viljasato menetettiin useana vuonna peräkkäin. Viranomaiset kielsivät myös viinan kotipolton viljan säästämiseksi. Hämeessä ja Jämsässä kuoli esimerkiksi vuonna 1867 väestöstä joka viides. Koko Suomen alueella kuoli 1866 - 1868 yli 200 000 henkeä. Lisäksi kaikkialla kiersi näinä vuosina tuhansia kerjäläisiä, joitten mukana levisivät aliravitsemuksesta johtuneet kulkutaudit myös muun väestön keskuuteen. Niistä pahin oli hermokuume eli lavantauti. Muita yleisiä sairauksia olivat punatauti ja tuberkuloosi. Kustaa Lindemanin ja hänen perheensä menetykset johtuivat juuri näistä koko maata kohdanneista onnettomista vuosista.

Vuonna 1866 Kustaa tapasi Karoliina Matintytär Kosken. Heidät vihittiin 2.4.1867, kun Karoliinan isä Kosken rusthollari oli todennut Kustaan yritteliääksi ja kunnon mieheksi. Yhteiselo alkoi vaatimattomasti Puukilasta vuokratuissa tiloissa. Perheen esikoinen Hilma syntyi ja kuoli alle yhden vuoden ikäisenä hermokuumeeseen. Myös vaimo Karoliina Matintytär kuoli samana vuonna samaan sairauteen. Lisäksi Kustaan äiti Leena Simontytär sairastui samana vuonna vakavasti ja kuoli myös hermokuumeeseen 6.7.1868 Jämsän Alhojärvellä. Nämä kaikki haudattiin Jämsän hautausmaalle, mutta hautojen paikat eivät ole enää tiedossa. Samoina vuosina kuoli myös Kustaan veljen Johanin perheessä kolme lasta Ruovedellä ja Längelmäellä.

Nämä nälkävuodet olivat Kustaan elämässä henkilökohtaisen surun aikaa sen lisäksi, että uuden ammatin aloittaminen samalla vaati varmaan kovia ponnisteluja.

Yleiskuva Puukilasta 1920-luvulta. Oikealla päärakennus, keskellä aitta, vasemmalla navetta ja vanha asuinpirtti. Kuva Jämsän historia II

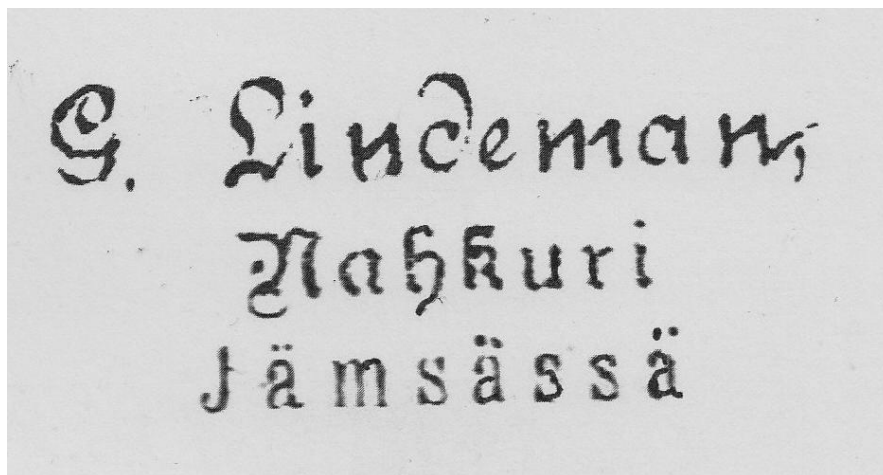
Puukilan navetta vasemmalla ja vanha asuinpirtti 1700-luvulta oikealla. Kuva V-A sukuarkisto

YHTEISELO ALKOI JÄMSÄN PUUKILASSA

Puukilan torppa sijaitsi Jämsän Seppolassa ja sen rakennuksista osa oli 1700-luvulta. Vanhin rakennuksista oli alakuvan oikeassa reunassa navetan vieressä oleva välisosalla varustettu savupirtti. Tässä pihapiirissä mainitussa pirtissä tai uudemmassa päärakennuksessa asui Kustaa ensimmäisen avioliittonsa ajan Karoliina Matintyttären

kanssa ja toisen avioliittonsa alkuajat Karoliina Joonaantytär Manulan kanssa. Puukilan rakennukset purettiin kovan suojeluriidan jälkeen vuonna 1974.

Kustaa Lindemanin nahkurin ura alkoi nälkävuosina, jolloin hän vuokrasi Vitikkalan kartanoon kuuluneen maapalstan Jämsänjoen rannasta. Siihen hän alkoi rakentaa puusta ja tiilestä tarvittavia verstaita. Ne valmistuivat vähitellen, kun hän sai riittävästi lainoja toteutusta varten. Ratkaisevaksi muodostui tässä vaiheessa valtion myöntämä teollisuuslaina. Sen turvin hän sai lisää lainaa myös muualta ja toiminta sai kunnolliset toimitilat ja koneistot. Ihmiset toivat aluksi itse nahkoja valmistettavaksi, mutta lisäksi hän joutui ostamaan nahkoja myös lähipitäjistä toiminnan laajentuessa. Tärkeäksi nahkojen ostajiksi tulivat aikaa myöten Venäjän armeijan maassa olevat suuret joukko-osastot. Niitten nahantarve jalkineisiin, hevosvaljaisiin ja satuloihin oli erittäin mittava. Nahkaverstaan kannattavuus muodostui hyväksi alusta alkaen, vaikka se joutui samaan aikaan kilpailemaan kolmen muun jämsäläisen nahkurin kanssa

Kustaa Lindemanin leimasin.

NAHKOJEN VALMISTUS LAAJENEE TEOLLISIIN MITTOIHIN

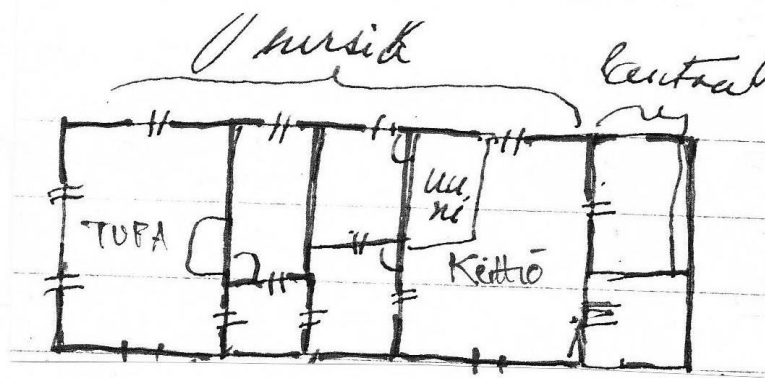
Kustaan liikemiestaidot karttuivat ja toimintaverkosto laajeni koko maahan ja aina Pietariin asti. Yritys rekisteröityi nimellä ”Kustaa Lindemanin Nahkatehdas Oy”. Tämä ei kuitenkaan tapahtunut hankaluuksitta. Nahkojen peittauksessa käytettiin pitkään myös koiran ja kanojen lantaa. Pytyt haisivat kauas ja jokeen kaadettiin erilaisia muitakin nahkojen liotusnesteitä, joskus suuriakin määriä. Näistä asioista tehtiin jatkuvasti valituksia kunnalle ja viranomaisille, sillä suurin osa Seppolan asukkaista otti talousvetensä joesta. Kunta ei kuitenkaan halunnut vaikeuttaa hyvin toimivan yrityksen toimintaa. Asiaan vaikutti varmaan myös se, että Jämsänkoskella käynnistyi samaan aikaan selluloosatehdas, joka osaltaan likasi Jämsänjokea paljon enemmän. Jos asiaan olisi vakavasti puututtu, olisi jouduttu selvittämään molempien kunnan kannalta tärkeitten yritysten toimintamahdollisuuksia. Toisaalta tuolloin ei ollut sellaista lainsäädäntöä, että vesistön likaajia olisi voitu jollain tapaa rangaista.

Kustaa Adolf ja Karoliina Joonaantytär Manula. Kuva V-A sukuarkisto

Kustaa tapasi vuonna 1870 jämsäläisen talon tyttären Karoliina Joonaantytär Manulan. Tuttavuus johti saman vuoden marraskuun lopulla häitten viettoon. Kustaa oli tällöin 28-vuotias ja Karoliina 23-vuotias. Pariskunta asettui asumaan Jämsän keskustassa olevaan Puukilan taloon vuokralle. Siellä asuttiin niin kauan, kunnes lisäalueeksi vuokratulle ”Lindemanin” tontille siirretty vanha Skogsterin mamsellien entinen talonrunko saatiin asuttavaan kuntoon. Siitä aikaa myöten kunnostettiin toimiva asuintalo, ensin suorana ja sitten vinkkelin muotoisena. Miten aloitteleva yrittäjä pystyi näin suureen kartanomittakaavan rakennushankkeeseen, selittyy suurilla nälkävuosilla. Pohjanmaalta tuli koko Keski-Suomen alueelle pakolaisina kirvesmiehiä, jotka säilyäkseen hengissä olivat valmiita ruokapalkalla rakennustyöhön.

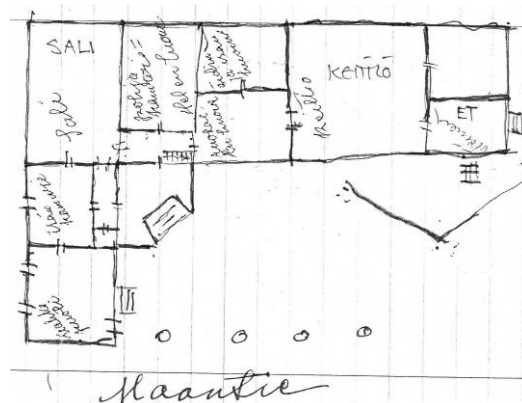
Tällä kertaa avioliitto alkoi paremmissa olosuhteissa kuin edellinen nälkävuosien aikana. Viljasadot maassa olivat niin hyviä, että viljaa riitti runsaasti myös vientiin. Taloudellinen kehitys nopeutui ja maakuntiin alkoi tulla rahaa ja työmahdollisuuksia metsäteollisuuden sijoittuessa eri puolille maata vesien energian ääreen jokien koskipaikoille.

Lindemanin talo 1870-luvun lopulla. Ensin siihen kuului hirsirunkoinen osa ja sitten siihen liitettiin oikealla olevat kaksi lautarakenteista huonetta. (Piirros Kustaa Vuolle-Apialan muistiosta)

Lindemanin talo 1890-luvun puolivälissä. Kuvassa talon lapsia, vasemmalta lukien Emil, Aleks, Edla Johanna ja Anna Karoliina. Talon väri oli keltainen ja nurkkalaudat sekä pielilaudat tumman punaiset tai ruskeat. Huopakate oli harvinainen ja varsin uudenaikainen ratkaisu.

Lindemanin talo vuoden 1884 tehdyn laajennuksen jälkeen. (Piirros Kustaa Vuolle-Apialan muistiosta)

KUSTAAN JA KAROLIINAN PERHEESEEN SYNTYY 12 LASTA

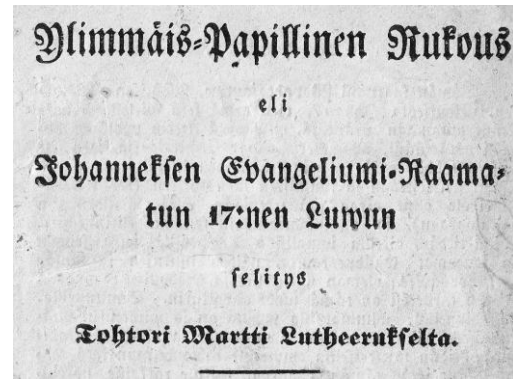
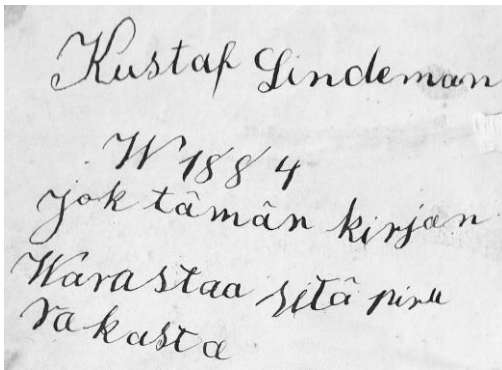
Elämä Lindemanin talossa oli vaatimatonta, koska nahkayritys ja Lindemanin talon rakentaminen ja viimeistely veivät kaikki liikenevät taloudelliset voimavarat. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut lasten hankintaan. Lapsia pidettiin siunattuina Jumalan lahjoina ja toivona kohti parempaa tulevaisuutta. Tämä seikka korostui erityisesti, koska myös vanhempien vahva uskonnollisuus tuki tätä näkökohtaa. Ensimmäisenä syntyi tyttö, joka kasteessa sai nimen Auroora. Lapsi oli terve ja kehittyi normaalisti. Hän oppi juuri kävelemään, kun syntyi 1873 seuraavana poika, joka sai nimen Gustaf isänsä mukaan. Tämäkin lapsi oli terve ja reipas. Seuraava poika syntyi kahden vuoden kuluttua. Hän sai nimen Joonas äidin isoisän mukaan.

Tässä vaiheessa Auroora oli siinä iässä, että hänet pantiin jonkun mamsellin tai kiertokoulun opettajan luokse oppimaan alkeita lukemista ja laskentaa varten. Sitten syntyi 1879 Väinö, joka myös muitten tapaan selviytyi tuhkarokosta, hinkuyskästä, vesirokosta, sikotaudista ja muista sen ajan vitsauksista. Sitten syntyi Hilma, joka eli vain kuukauden. Seuraava lapsi oli Anna Karoliina ja sitten oli vuorossa Emil vuonna 1884. Edla Johanna tuli joukkoon vuonna 1886. Sitten vasta kolmen vuoden kuluttua syntyi poika, jonka nimeksi tuli Aleks. Hänen jälkeensä seuraava lapsi oli Aino Karoliina 1891. Viimeinen lapsista oli Hilma Maria, joka syntyi hiukan yli vuoden päästä Ainon jälkeen. Hilma Maria eli vain muutaman viikon syntymänsä jälkeen. Näin kahdestatoista lapsesta jäi eloon kymmenen. Se oli siihen aikaan tilastollisesti poikkeuksellisen suuri luku.

KAROLIINAN AIKA MENI SUUREN LAPSIJOUKON HOITAMISEEN

Perheen äidin Karoliinan aika meni vuosikymmenten ajan lastenhoitoon ja kotiasioitten parissa. Kustaa sitoutui yhä enemmän nahkayrityksen hoitoon siihen asti, kunnes vanhimmat pojat pystyivät keventämään hänen työkuormaansa. Kotona jatkuivat renqvistiläiset hartaustilaisuudet useita kertoja päivässä isän ollessa paikalla. Tämä tapa johti siihen, että lasten sulkupolvesta muodostui uskonnollisesti sitoutunut joukko. Tämä piirre tuli näkyviin korostetusti myös myöhemmin heidän keskinäisessä kanssakäymisessään.

Lindemanin talossa elämä oli monimuotoista, koska isän matkojen vuoksi piti olla kaksi hevosta, niitten reet ja kiesit. Lisäksi oli 4 lehmää sekä lampaita, koska elintarvikkeitten osalta piti olla omavaraisia. Lindemanin pihan puolelle rakennettiin talli ja navetta rehulatoineen. Eläinten rehut, perunat ja vihannekset saatiin omin voimin Särkijärven luota vuokratuilta pelloilta.

Vasemmalla Kustaa Lindemanin omistuskirjoitus 1884 rukouskirjan kannen sisäpuolella. ("jok tämän kirjan warastaa sitä piru rakasta") Oikealla mainitun kirjan nimilehti vuodelta 1848.

KAIKKI LAPSET OPPIVAT LUKEMAAN JA LASKEMAAN

Lasten kouluttamiseen kiinnitettiin alusta asti suurta huomiota. Jo alle kouluikäisinä heitä lähetettiin alkuaikoina erilaisten kotiopettajien ohjattaviksi. Näitä olivat rouva Särkkä, ylioppilas Alma Söderberg, Mottilan Marja-Liisa, J.V. Staven eli Setä Laine ja herra Kienanen Kottilassa. Näitten opetusten jälkeen oli vuorossa kansakoulu, jonka kaikki lapset suorittivat vuorollaan. Oppikoulua kävi viisi luokkaa juuri perustetussa Jämsän Yhteiskoulussa vain Aino.

Tähän aikaan alettiin olla myös tietoisia laajemmin valtakunnallisista asioista, sillä sanomalehtiä alkoi ilmestyä myös suomenkielisinä. Jämsän ruotsinkieliset säätyläiset olivat lukeneet jo vuosikymmeniä Turussa ja Helsingissä toimitettuja lehtiä omalla kielellään. Suomenkielisiä lehtiä olivat Yrjö Koskisen toimittama Uusi Suometar ja nuorsuomalainen Päivälehti. Lehdet tulivat Jämsään muutaman päivän myöhässä, koska posti kulki hevosia ja laivoja käyttäen. Kustaa oli varmaan myös näitten lehtien tilaaja, koska laaja-alaisesti toimivaa yritystä varten tarvittiin kaikki saatavissa oleva tieto. Perheen lapset joutuivat lukemaan lehtiä ääneen, koska isä Kustaa ei mielellään lukenut eikä kirjoittanut, koska ei ollut erityisen taitava näissä taidoissa.

Isä Kustaa joutui olemaan jatkuvasti joko tehtaalla tai kauppamatkoilla. Kauppamatkat kestivät päiväkausia, sillä ne jouduttiin tekemään hevosella kesällä huonoja teitä ja mahdollisesti Päijänteen kautta laivoilla. Talvella matkat tehtiin hevosella auraamattomia talviteitä pitkin ja yöpyen kestikievareissa. Jyväskylässä käynti kesti hankalimmillaan jopa neljä päivää. Vanhemmat lapset joutuivat hoitamaan nuorempia heti siihen kyettyään. Tämä koski ensisijaisesti tyttöjä, jotka kansakoulun käytyään joutuivat olemaan kotona vuosikausia, ennen kuin he pääsivät oman elämänsä alkuun.

SORTOVUODET 1899 - 1905 KOSKETTIVAT KOKO KANSAA

Sortovuosien syynä olivat Venäjän toimenpiteet joitten avulla suomalaisten erityisasemaa alettiin heikentää. Suomalaiset reagoivat tähän passiivisella vastarinnalla, jota suoritettiin monella tavalla. Lindemanin perheessä tilanne koski ennen kaikkea nuoruusiässä ja opiskeluvaiheessa olevaa sukupolvea.

Vasemmalla on luokkamerkki vuodelta 1901. Sitä Jyväskylän Lyseon oppilas Emil Lindeman kantoi kravatin solmun päällä. Siinä vastarinnan tunnuksina olivat soihtu, lakikirja ja miekka. Keskellä on Aino Lindemanin Väinölle lähettämä postikortti. Siinä suomineito kantaa lakikirjaa Venäjän kaksoiskotkan uhatessa. Oikealla kirjeisiin liimattava surumerkki jolla osoitettiin mieltä sortotoimenpiteitä vastaan.

SEMINAARI KIINNOSTAA OSAA TYTTÖJÄ

Tytöillä oli usein tehtävänä nahkapuodissa päivystys aikuisten ollessa estyneitä. Tällä tavoin hekin poikien ohella saivat kokemusta nahka-alasta. Tämä on ollut taustana sille, että lähes koko sisarussarja aikanaan ryhtyi nahka-alan yrittäjiksi. Lasten elämään toi vaihtelua se, että naapureissa kuten mm. Vitikkalan Konkoloitten ja kauppias Popoffin perheissä oli samanikäisiä lapsia, joita tavattiin päivittäin. Auroora eli Aura oli ensimmäinen, joka tultuaan täysi-ikäiseksi hakeutui Sortavalan seminaariin. Häntä seurasi Anna Karoliina, joka opiskeli samassa oppilaitoksessa myöhemmin. Siihen aikaan oli mahdollista opiskella seminaarissa opettajaksi kansakoulupohjalta. Edla Johanna (Hanna) ja Aino olivat kotona varsin myöhään, kunnes he siirtyivät Helsinkiin suorittamaan erilaisia toimisto-, käsityö- sekä saksankielen kursseja. Tyttäristä Aino avioitui hammaslääkäri Jaakko Kallion kanssa ja avioeron jälkeen varatuomari Mauri Rouhunkosken kanssa. Ensimmäisestä avioliitosta oli kolme lasta, Marjatta, Päivi ja Uno Laura. Hanna avioitui silmälääkäri Johannes Silfvastin kanssa vuonna 1930. Avioliitto oli lapseton.

PERHEEN POJAT YRITETÄÄN SAADA JYVÄSKYLÄN LYSEOON

Poikien kohdalla tilanne oli toinen, sillä vanhemmat pyrkivät saamaan heidät kaikki oppikouluun. Oppikouluun yrittivätkin Kustaa, Väinö, Emil, Aleksi ja Hjalmar. Kustaa vastaili tahallaan väärin Jyväskylän Lyseon pääsykokeissa heti kun isä Kustaa ei ollut paikalla, eikä päässyt sisään. Väinön koulunkäynti kesti vain yhden vuoden. Jyväskylän Lyseossa jatkoivat lopuksi vain Emil ja Hjalmar. Emilin koulu päättyi 7. luokalla tuberkuloosin aiheuttamaan kuolemaan. Hjalmarin ura samassa koulussa 7. luokalla päättyi riitaan latinanopettajan kanssa. Hän erosi ja kirjoitti sitten ylioppilaaksi Turussa. Hjalmarin opiskelut jatkuivat Helsingin Teknillisessä Opistossa dipl. insinööriksi.

Sen jälkeen hän aloitti lakitieteen opintoja Helsingin Aleksanterin Yliopistossa sekä päätyi Saksassa kolminkertaiseksi tohtoriksi. Miksi Hjalmar päätyi Saksaan jatko-opintoihin, siitä ei ole tarkkaa tietoa säilynyt. Suomessa olisi voinut yhtä hyvin opiskella lakia ja myös väitellä samoista Suomen Suuriruhtinaskuntaa koskevista aiheista. Saattaa olla, että Hjalmar on saattanut kiivaan luonteensa perusteella riitaantua ruotsinkieltä suosivassa yliopistossa siinä määrin, että hän oli katsonut parhaaksi lähteä Saksaan. Würzburgissa hän tutustui Clara Schafsteckiin. Tämä tuttavuus johti avioliittoon 1920-luvun alussa ensimmäisen maailmansodan loputtua, kun Saksan ja Venäjän välit normalisoituivat ja Claran muutto Suomeen tuli mahdolliseksi.

ALEKSI ELI ALI LÄHTI SOTILASKOULUTUKSEEN VENÄJÄLLE.

Aleksi kirjoitti ylioppilaaksi Helsingissä ja opiskeli Helsingissä Aleksanterin Yliopistossa sekä Saksassa Tübingenissä ja Leipzigissa lähinnä historiaa. Hän muutti kuitenkin mielensä ja hakeutui lopulta sotilasuralle. Miksi Aleksi hakeutui juuri Venäjälle sotilaskoulutukseen vuonna 1915 ensimmäisen maailmansodan aikana, kun samanaikaisesti ikätoverit, kuten mm. Severus Konkola ja monet muut hakeutuivat Saksaan 27. Jääkäripataljoonaan? Jos Ali olisi mennyt vihollismaahan Saksaan, seurauksena olisi voinut olla se, että suvun nahkayritysten ja tervatehtaan liiketoimet Venäjän armeijan kanssa olisivat loppuneet välittömästi. Samalla olisi ollut mahdollista, että sotilain perusteella tehtaat olisi voitu jopa takavarikoida. Suomessa toimineet venäläiset santarmithan yrittivät estää Saksaan värväystä kaikin keinoin. Samoin Venäjän salaisen poliisin Ohranan edustajat seurasivat tarkasti tätä valtiopetokseksi katsottavaa toimintaa.

Saksankielen taitoisena ja ylioppilaana Aleksi olisi pärjännyt myös saksalaisessa sotilaskoulutuksessa. Mahdollisuudet yletä upseeriksi olisivat olleet hyvät myös siellä. Tästä hän on ollut varmasti hyvin selvillä. Onkin ilmeistä, että suvun sisällä

asiasta on keskusteltu tiukasti ja päädytty sitten tähän ”venäläiseen ratkaisuun” eli hakeutumiseen Pietariin Nikolain ratsuväkiopistoon. Tässä yhteydessä on myös huomattava, että mainittuun kouluun pääsy oli erittäin vaikeaa. Se edellytti hyvää venäjänkielen taitoa, merkittävää sukutaustaa, ylioppilastutkintoa ja arvovaltaisia suosittelijoita. Ali pääsi toisella yrittämällä sisään ja valmistui sieltä kornetiksi eli vänrikiksi vuonna 1916. Menikö asia silloin Aleksin mielen mukaan, voidaan vain arvailla.

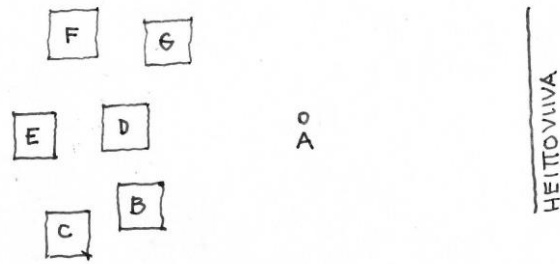
Kuvassa Alin alaisia venäläisiä kasakoita ajalta 1916 – 1917, jolloin Ali oli komennettuna Suomeen sijoitettuun venäläiseen 3. Itämeren Ratsuväkirykmenttiin. Kuva KS

PIHOILLA PELATTIIN ILTAISIN (Verkkalan Kustaan muistelmat pihapeleistä)

Kotona ollessaan ja lomillaan varsinkin pojat harrastivat naapurin poikien kanssa pihapelejä. Varsin yleinen oli maantiellä suoritettava kurran eli pilpun lyönti, joka saattoi suuren porukan osallistuessa aiheuttaa aikamoista melua ja häiriötä lähiseudulle. Kurrassa lyötiin puumailoilla vastapuolen heittämää puukiekkoa yrittäen saada sen pysähtymään. Pysähtymispaikasta sitten itse heitettiin kiekko vastapuolta kohti. Se joukkue, joka joutui perääntymään yli sovittujen takarajojen, hävisi ottelun.

Kurranlyöntiveistos, Hannes Autere

Teikkakenttä

Hiljaisempi peli oli nappiteikka, jota pelattiin nappeja käyttäen. Kotona aiheutti riitaa se, että kalliit ja tarpeelliset napit olivat aina vähissä. Todellisuudessa peli kääntyi kuitenkin usein rahapeliksi, josta rangaistuksena uskonnollinen isä saattoi antaa selkäsaunan. Pelissä heitettiin kolikoita heittoviivalta noin 3 - 5 metrin päässä olevan tikun eli teikan (A) lähelle. Samalla jokaiselle pelaajalle nimettiin oma noin yhden jalan (30 cm x 30 cm) mittainen ruutu (B – G). Parhaita heittorahoja olivat kupariset painavat 5- ja 10-penniset. Alussa sovittiin montako rahaa sai heittää samassa pelissä. Se, jonka raha oli lähinnä teikkatikkua, sai heittää kaikki teikan luona olevat rahat hänelle nimettyyn ruutuun kourasta yhdellä kertaa. Hän sai pitää ne kolikot, jotka osuivat omaan ruutuun. Jos joku meni naapurin ruutuun, se sai jäädä sinne. Välialueille jääneet kolikot heitti se, joka oli seuraavaksi lähellä teikkaa. Näin jatkettiin vuorotellen kunnes kaikki kolikot olivat ruuduissa. Lopuksi kukin sai ottaa omasta ruudustaan rahat itselleen.

OSA POJISTA JOUTUU NAHKATEHTAALLE TÖIHIN

Isä Kustaa otti kouluhaluttomat nuoret pojat Väinön, Joonaan ja Kustaan tiukemmin mukaan nahka-alalle. He joutuivat työhön nahkatehtaaseen ja olivat myös mukana kauppamatkoilla, jolloin he oppivat raakanahkojen ostoon ja valmiitten nahkojen markkinointiin liittyviä taitoja. Jo varhain he joutuivat tekemään myös itsenäisesti näitä kauppamatkoja. Isä Kustaa pukeutui aina moitteettomaan tummaan pukuun rätäliperinteensä mukaan. Samoin hänet tunnettiin jo kaukaa siitä, että hän kulki nuorempana tummassa puvussa ja knallihattu sekä vanhempänä korkeahko musta ”kipparinhattu” päässä. Samaa kunnollista pukeutumista hän vaati myös pojiltaan silloin, kun he olivat nahkatehtaan asioilla.

POJISTA KUSTAA KIINNOSTUU MAATALOUESTA JA TALONPIDOSTA

Nuorta Kustaata tämä isänsä komennossa työskentely ei kuitenkaan tyydyttänyt, vaan jo varhain hän alkoi etsiä itselleen itsenäisempää elämänuraa. Hän kiinnostui talonpidosta ja maataloudesta, ahdistuen isäänsä ostamaan itselleen sopivan maatilän. Tätä työtä oli Kustaa jo harjoitellutkin 16 vuotiaasta alkaen omana yrityksenä Särkijärven luota vuokratulla peltopalstalla. Talo löytyikin lopulta 1891 silloiselta Koskenpäällystä ja sen nimi oli Verkkala. Kustaa oli tuolloin 19-vuotias, kun hänestä tuli Verkkalan isäntä. Isänsä ostaman talon hän lunasti itselleen kaksi vuotta myöhemmin 9000 markan kokonaishinnasta talon velat mukaan laskettuna. Kustaa meni naimisiin Maria Nordströmin kanssa. Avioliitosta syntyi kaksi lasta Emil ja Niilo. Maria kuoli 1905 ja sen jälkeen Kustaa avioitui Esteri Koskelan, os. Kaakko kanssa. Tästä avioliitosta syntyi 5 lasta, Jalmari, Erkki, Aatos, Maire ja Helvi.

Amaalia Joonaantytär eli ”Verkkalan mummo” Kuva V-A sukuarkisto

SYYTINKILÄISIÄ OLI JOKA TALOSSA ENTISEEN AIKAAN.

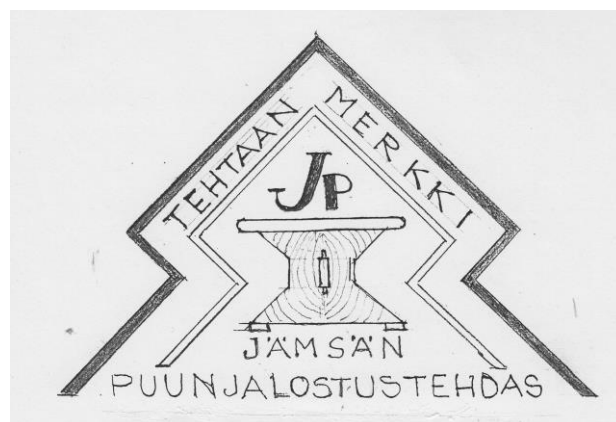
Kustaan tullessa Verkkalaan siellä oli edellisen omistajan tekemän sopimuksen mukaan syytinkiläisiä (eläkeläisiä), joista uuden omistajan piti huolehtia. Syytinkiin kuului usein pala peltoa tupakan ja vihannesten viljelyä varten, oikeus pitää kotieläimiä talon navetassa sekä tietty määrä elintarvikkeita, kuten lihaa, viljaa jne. Lisäksi usein sopimukseen saattoi kuulua pieni vuosittainen rahakorvaus. Näitä syytinkiläisiä olivat kuvassa oleva Amaalia Joonaantytär eli ”Verkkalan mummo” ja hänen miehensä Kalle Samuelinpoika. Verkkalan mummon tehtäviin kuului käydä talvella Paalumäen koulussa aamuisin viiden aikaan hoitamassa koululuokan kuntoonpanoa ja lämmitystä oppilasjärjestäjien kanssa. Pariskunnalla oli sopimuksen mukaan lammas talon navetassa. Saunakestinä oli lisäksi Sauna-Jahvetti, jolla oli

oma lehmä talon navetassa. Hänellä oli myös oikeus polttaa itselleen kaskea talon metsässä. Työtä hän teki taloon päivän viikossa sekä lämmitti saunan, joka oli myös hänen asuntonsa. Muitakin syytinkiläisiä ja kestejä on saattanut olla, koska talossa kerrotaan olleen asumassa erityisen runsaasti kirjavaa väkeä Kustaan tullessa isännäksi.

JOONAS PÄÄTTYÄ ALUKSI SEMINAARIIN SISARTENSA NEUVOSTA

Samoihin aikoihin veli Joonas kuitenkin päätti lopulta tulla opettajaksi sisartensa mallin mukaan, koska työt haisevalla ja märällä nahkatehtaalla eivät jaksaneet kiinnostaa. Samoin suhteet isään olivat joskus huonot, johtuen siitä että Konkolan poikien kanssa illat saattoivat joskus portviinin ääressä kulua liian pitkiksi. Uskonnollinen isä ei tällaista käytöstä sietänyt. Joonas hakikin Sortavalan Seminaariin heti kun ikä vain salli ja pääsi sinne helposti, koska miesopettajista oli suuri pula maassa. Ajan tavan mukaan miehiä tarvittiin ennen kaikkea koulujen johtajiksi.

Hänen kohdallaan opettajantyö rajoittui muutamiin työpaikkoihin kansanopistoissa ja kansakouluissa Pohjois-Karjalassa ja Etelä- Suomessa. Hän suoritti Helsingin Yliopistossa joitain yhteiskuntatieteisiin kuuluvia tutkintoja, ennen kuin hän suuntautui uudelleen nahka-alalle perustaen Helsinkiin vuonna 1908 sisartensa ja veljiensä kanssa Nahka Oy:n. Tämä yritys keskittyi raakanahkojen kansainväliseen kauppaan, nahkateollisuuden koneitten maahantuontiin sekä jalkineitten valmistukseen. Lopulta hän palasi 1915 Jämsään ostamansa Vitikkalan talon isännäksi sekä sahan ja puunjalostustehtaan omistajaksi. Joonas oli tutustunut jo seminaariaikana Anni Stigelliin. Avioliitosta syntyi kaksi lasta Irja ja Esko.

Jämsän Puunjalostustehtaan liikemerkki

VÄINÖSTÄ TULEE NAHKATEKNIKKO SAKSASSA.

Jäljelle nahkatehtaaseen jäi lopulta vain Väinö, joka oli eniten kiinnostunut alasta. Hän opiskelikin aikanaan valtion stipendin turvin Freibergissa Saksassa suuressa kansainvälisessä nahka-alan oppilaitoksessa (Gerberhochschule) nahkateknikoksi ja nimitettiin aikanaan Jämsässä Lindemanin Nahkatehdas Oy:n toimitusjohtajaksi. Nahkatehdas kasvoi tasaisesti. Vuonna 1908 työntekijöitä oli jo 30. Tehdas oli kasvanut nopeammin, kuin muut Jämsän nahkatehtaat, sillä seuraavaksi suurimmassa oli samaan aikaan vain 8 työntekijää. Tämä kehitys edellytti sitä, että Kustaa sai rinnalleen nuoremman johtajan jakamaan yhä kasvavaa työkuormaa. Väinö avioitui Freibergissä tapaamansa sairaanhoitaja Helene Lochnerin kanssa. Avioliitosta syntyi viisi lasta, Väinö jr. Aimo, Kaija-Leena, Anna-Leena ja Marja-Helene.

Väinö Vuolle-Apiala Kairossa. Väinö teki pitkän matkan Välimerellä 1926. Silloin hän kävi myös Taaborinvuorella Palestiinassa, Napolissa ja monissa muissakin Euroopan maissa. Kuva Matti Vuolle-Apiala

LUKIJALLE

Edellä oleva kertomus on osaksi faktaa ja osaksi fiktiota. Ne asiat, jotka eivät perustu sukua koskeviin tiedostoihin, perustuvat kunkin ajankohdan yleisiin elämisen ehtoihin, historiallisiin vaiheisiin, tekniikan kehitykseen sekä myös kirjoittajan omiin arvailuihin. Paikkojen ja ihmisten nimet sekä esitetyt vuosiluvut sitovat kuitenkin esitetyt tapahtumat Tellqvist- Saxlin- Pitkäjärvi- Långström- Lindeman- Vuolle- Apiala- sukuhaaran vaiheisiin. Se, mitä tämän tarinan jälkeen kunkin Lindemanin sisarusarjan henkilön elämässä tapahtui, on pyritty kuvailemaan kirjoittamassani ”Vuolle-Apialan suku” nimisessä kirjassa. Vastaavia tarinoita laajan suvun historiasta on mahdollista laatia äideistä- tyttäriin, Virmailan haaroja, Manulan haaraa, Apialan haaraa jne. noudattaen. Tässä tapauksessa fokus on Kustaa Adolf Lindemanissa ja hänen isästä poikaan kulkevassa miesten ketjussa.

DNA-KETJUN SELVITTÄMINEN ISÄSTÄ POIKAAN ON NYKYAIKAISTA TUTKIMUSTA

Erittäin kiinnostava piirre suvun miesten isäketjussa on se, että kaukaisin tunnettu henkilö on todennäköisesti ruotsalainen Simo Tellqvist 1700- luvun alusta. Tämä johtaa siihen, että miesten dna- pohjainen Haplo-ryhmitys viittaa I1-tyyppiin, jonka kanta-isä on lähtöisin Balkanin (Jugoslavian) alueelta ja on nimeltään Ivar. Ivarista alkaen miesketju kulkeutuu jääkauden jälkeen keskisen Euroopan ja Ruotsin kautta Suomeen, Tämän tiedon perustana on se, että miesten Y-kromosomi periytyy aina muuttumattomana isältä pojalle. Ainoa epävarmuustekijä matkan varrella on se, että jonkin nyt tiedetyn sukuketjun miehen isä ei olekaan kirkonkirjojen osoittama. Tällöin kantaisäksi saattaa osoittautua jokin muu neljästä eri Haplo-vaihtoehdosta (I1, R1b, N1c ja R1a) idän tai lännen suunnalta. I1- tyyppin todennäköisyys on kuitenkin mahdollisista poikkeuksista huolimatta tässä tapauksessa suhteellisen vahva.

TAUSTA- AINEISTOJA:

Vuolle-Apialan sukuarkisto, Keski-Suomen Maakunta-arkistossa
Lindeman Säätiön erillisarkisto

Lauri Kuusanmäki: Elämänmenoa entisaikaan 1954

Risto Vuolle-Apiala: Hirsitalo ennen ja nyt, 2012 Moreeni-kustannus

Risto Vuolle-Apiala Savusauna ennen ja nyt, 2009 Moreeni -kustannus

Sukuviesti 3/2014: Ahti Kurrin Dna-tutkimukset

KUSTAA ADOLF LINDEMANIN SUKUHAARAN HISTORIAAN LIITTYVIÄ PAIKKOJA: (

Pitkäjärven torppa/talo sijaitsi Kuhmoisten Rasin kylällä Pitkäjärven rannalla.
Pitkäjärven tilan ja talon omistavat nykyisin Elisa ja Heidi Vanhatalo.

Pyhälahden kinkeri- ja lukuspiiri sijaitsi silloisen Kuhmoisten Rasinkylän ja
Ouninpohjan seudulla.

Iitin kunnan Vuolenkosken kylä sijaitsee Kymijoen rannalla Heinolan ja Kouvolan
välillä.

Alhojärven kylä Jämsässä sijaitsee vanhan Kuhmoisten maantien varrella n. 10 km
päässä Seppolasta.

Apialan talo sijaitsi Jämsän Seppolassa vanhan sillan vieressä nykyisen ns,
Palmqvistin talon kohdilla.

Puukilan torppa sijaitsi Jämsän Seppolassa Lamminsuon ja Pukinvuoren välissä,
(purettu 1974).

Lindemanin talo Jämsässä sijaitsi nykyisen Kiinteistö Oy Lindemaninrinteen
kohdalla Koskentie 11, (rakennus on purettu 1973).

Verkkalan talo sijaitsee Jämsän Koskenpäällä.

KAROLIINA LINDEMANIN (MANULAN) SUKUHAARAN HISTORIAAN
LIITTYVIÄ PAIKKOJA (Monet paikkojen nimistä ovat sellaisia entisaikojen
kinkeripiirejä, joitten tarkkaa sijaintia ei aina tunneta).

Lessala sijaitsee Kuhmoisten keskustassa

Kopola on hävinnyt, paikka Kuhmoisten keskustassa

Kaukola sijaitsee Kuhmoisten keskustassa

Rauhalahti sijaitsee Kuhmoisten Päijälässä

Lästilä sijaitsee Kuhmoisten keskustassa

Suurijärvi sijaitsee Kuhmoisten Ruolahden läheisyydessä

Leustu sijaitsee Korpilahden ja Juokslahden rajalla

Virmailan saari sijaitsee Padasjoella Päijänteellä

Iso-Tihilä sijaitsee Juokslahdella Jämsässä

Manulan talo sijaitsee Jämsässä Rasinmäen talon luona nykyisen Manulantien
varrella

Mullikka niminen talo sijaitsi Jämsässä keskustan tuntumassa

Vuolle-Apialan sukukuntaa Kirvesniemen portailla noin 1916. Edessä vasemmalta Esko (Joonaan poika), Väinö jr. ja Aimo (Väinön poikia). Seuraava rivi Niilo (Kustaan poika Keuruu), Ali, Irja (Joonaan tytär) ja Emil (Kustaan poika Yrjölä) . Seuraavassa rivissä vasemmalta Helene, Väinö ja Aino sekä Jaakko Kallio kahvikuppi kädessä. Ylärivissä pilareitten välissä Anni, Joonas, Kustaa, Jalmari ja oikealla reunalla Kauno S. Kallio. Jalmarin alapuolella Jaakko Kallion äiti. Muita ei ole tunnistettu. He saattavat kuitenkin olla Jaakko Kallion sukulaisia. Kuva Sukuarkisto.